

GÖRÖG KATOLIKUS BÚCSÚJÁRÓ HELYEK AZ EGYKORI ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON

Petrasevics Nicefor (1915-2013) emlékének¹

A görög katolikus egyház búcsújáró gyakorlata megfelel a katolikus egyház gyakorlatának. Csupán abban van árnyalatnyi különbség, hogy a keleti rítusúak erős képtisztelete, ikontisztelete hangsúlyosan ott van a háttérben.² Más vonatkozásban azonos a római, latin rítusúak gyakorlatával, azaz az indulgentia-tan megtalálható benne. Ezért a legtöbb görög katolikus kegyhelyünk közös a két rítus követőinél, mindkét katolikus irány hívei látogatják. Eredetük elsősorban az egyházi unió időszakára, általában a 17. századra megy vissza. Ez a kor a katolikusság előretörésének ideje, amikor – főleg jezsuita közvetítéssel – az egyházi unió megtörténik a ruszinok és a románok körében. A létrejött görög katolikus szent helyek belesimultak az általános katolikus hagyományba. Történetükről legrészletesebben éppen Petrászevics Nicefor József atya kéziratban lévő, s most lappangó tanulmánya tájékoztat, amely feldolgozza a kérdéskör hazai, magyar és idegen nyelvű irodalmát.

Rövid előadásom más források alapján csupán érinteni tudja e kegyhelyek történetét és mai gyakorlatát. Ám ezzel kívánok tisztelni Petrászevics Nicefor atya életét, példamutató keresztény szolgálata és kutatói tevékenysége előtt.

A legrégebb görög katolikus kegyhelyek egyike a Zemplén megyei **Klátóc** (Klokočov) A templomban a Mária tisztelet az Istenanyja ikonhoz kapcsolódik. A felvidéki felkelés idején, 1670-ben, Nagymihály környékén erdélyi csapatok állomásoztak. A klátóci fatemplomban a Mária-kép előtt ájtatoskodott a nép, amikor

1 Az 1980-as évek elejétől kutatom a történelmi haza búcsújáró helyeit és a búcsújárás változásait. E munka során ismertem meg Petrászevics Nicefor atyát az egri Érseki Főegyházmegyei Könyvtárban, valamikor az 1980-as évek első felében. A könyvtár igazgatója Iványi Sándor volt, aki a legnagyobb előzékenységgel segítette kutatómunkámat, hogy a búcsújárás régi magyar és latin nyelvű irodalmából, az egyes kegyhelyeket ismertető mirakulumos könyvekből jól felkészüljek. A könyvtár munkatársa akkoriban Antalóczi Lajos és Petrasevics Nicefor volt. Kiderült, hogy Iványi Sándor eredeti családneve Ivanitsból lett magyarosítva, nekem pedig anyai nagyanyai felmenőim között ott vannak a gyöngyösi Ivanitsok. Antalóczi Lajost még ifjanc koromból kunszentmártoni káplánként ismertem meg. Petrasevics Niceforról pedig hamar kitudódott, hogy együtt járt édesapámmal az egri ciszterci gimnáziumba. Így bezárult a kör, bizalmukba fogadtak mindannyian, s így nagyon otthonosak és hatékonyak voltak azok a napok, amiket Egerben töltöttem. Akkoriban akadémiai kutatóként a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem néprajzi tanszékén dolgoztam. S egy idő után munkaszobámban keresett fel Nicefor atya, elég gyakran. Hozta magával népénekgyűjtéseit. Gyűjtőútjait megbeszéltük. Emlékeim szerint hagyott is kéziratokat a tanszéki adattárban (DENIA). S itt beszélgettünk a görög katolikus búcsújáró helyekről, ekkor fordított számomra néhány kisebb szöveget Litényről és Máriakútról, Rafajovcéről, hiszen ekkor már intenzíven kutattam a búcsújárást.

2 BÁLINT – BARNA 1994. 105-117.

egy fanatikus református katona a képet lándzsájával átdöfte.³ A kép ekkor véres könnyeket hullatott. Az eseményt a fatemplom helyére az 1830-ban épített kőtemplom mennyezeti festménye is megörökíti. A történet magyarul olvasható a kegyképen, amely másolata az eredetinek.⁴ Tudomásom szerint ez az első olyan magyarországi könnyező Mária-kép, amelynél a csodás jelenés körülményeit hivatalosan is vizsgálták.

A könnyező kép II. Rákóczi György özvegyének, Báthori Zsófiának kincstárába és munkácsi várának kápolnájába került. Itt volt 1688-ig, amikor a vár feladásakor Zrínyi Ilona a családi kincsekkel együtt Bécsbe vitte. Midőn pedig 1692-ben követte második férjét, Thököly Imrét száműzetésbe, a kép török földre került. Innen csak a 18. század elején jutott vissza a Rákócziak munkácsi várába. A Rákóczi szabadságharc leverése után a képet – más kincsekkel együtt – a császári udvar Bécsbe vitette.

Az eperjesi görög katolikus püspökség több ízben kérte a kép visszaadását. Végre Mária Terézia 1769-ben egy Kramer F. nevű bécsi festővel másolatot készíttetett az eredeti képről, s azt visszaküldte Eperjesre (Prešov, v. Sáros megye), a püspöki székhelyre. Ott a püspöki palota kápolnájában tisztelték. Erről készített újabb másolatot 1904-ben Rozskovics Emmánuel ungvári festőművész: a klátóci templomban látható képet 1948. június 6-án dr. Hopkó Vasil görög katolikus püspök ünnepélyesen megkoronázta.

Mind az eperjesi, mind pedig a klátóci másolatok alján a következő magyar nyelvű szöveg olvasható: „Boldog Aszszony valóságos képe, mely 1670. Felsőmagyarországban, Vinna várához tartozó Klokocsó nevű oroszfalú templomában sokak láttára elsőben könnyezni, s az után némely eretnekek késsel szúrások után, orczáján legörgő könnyhullatással sírni láttatott.” A képek magyar nyelvű feliratát a 18. századi másoló festő szó szerint átvette Esterházy Pál Mennyei Korona című, a külföldi és a hazai Mária-kegyhelyeket bemutató munkájából vette át.⁵ Nedeczky László a falut Klátócz néven említi és Ung megyébe helyezi, de egyéb körülmények az azonosítást kétségtelenné teszik. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a hazai máriás búcsújáró helyeket bemutató könyvében (1836) Jordánszky Elek nem ír Klátócról.⁶ A kegyhely elkerülte Majsai Mór figyelmét is,⁷ s nem említi a Mária-jelenések lexikona⁸ sem.

A görög katolikus egyház csehszlovákiai betiltása után (1948) a kép az eperjesi ortodox egyház birtokába került. Az 1990-es évek elején, amikor a görög katolikusok a püspökségüket visszakapták, a kegyképet az eperjesi ortodox parókián láttam, a szállítástól sajnos megsérült állapotban.

Manapság évente búcsújárók ezrei teszik tiszteletüket a kegykép előtt. A tízéves lelki megújulás keretén belül a kegyképet 1991 és 1997 között bemutatták az eperjesi és a kassai egyházközségekben is.

3 Széles nemzetközi összehasonlítással lásd: KRETZENBACHER 1977.

4 KONDRATOVICH 1927.

5 ESTERHÁZY 1696.

6 JORDÁNSZKY 1836.

7 MAJSAI é. n.

8 ERNST 1972.

A hazai görög katolikus kegyhelyek között legismertebb **Máriapócs**, amely nemcsak hazánk, a történelmi országterület, hanem a görög katolikus világnak is legnagyobb búcsújáró helye. Ma nemzeti kegyhelyünk. Könnyező kegyképe 1696-tól vonzza magához a zarándokokat. 1717-es és 1905-ös könnyezését jól ismerjük. Története jól dokumentált, a helyi búcsús hagyományokat is feltárta a kutatás. A kegyhely élete azonban folytonosan megújul. A helyi vallásgyakorlaton sokat változtatott az, hogy megépült az egykorihoz hasonló kis fatemplom, az 1696-os könnyezés helyszínének rekonstrukciója és felépült a zarándokház. Ez utóbbi lehetővé teszi, hogy a búcsújárások mellett különféle egyházi, vallási rendezvényeket is szervezzenek Máriapócsra. A kegyhely kisugárzása a 18. században erős volt, filiációi megtalálhatók Észak-Olaszországban, Svájcban, Bajorországban és az Amerikai Egyesült Államokban is.⁹

Máig legismertebb és leghíresebb könnyező kegyképünk, első ízben 1696. november 14-től december 8-ig, majd 1715-ben, ismét pedig 1905-ben könnyezett. A kegykép történetét az elmúlt évtizedben többen is összefoglalták.¹⁰ Most ezért nem térek ki rá részletesebben. A jelenést követő vizsgálatok hatására, s Eleonóra császárnő kérésére az első könnyező képet I. Lipót császár Bécsbe vitette, máig a Szent István dómban található.

A Kassán keresztül Bécsbe vitt pócsi képről a Kassa melletti Bárcán másolatok készültek. Közülük egy a kassai Szent Erzsébet dómba került, egy másik a kassai jezsuiták templomába. Ezek feloszlatása után pedig (1773) a közeli **Tótkisfalv** (v. Sáros megye, ma Mala Vieska, Szlovákia). Itt máig élő búcsús tisztelet alakult ki körülötte. Az elmúlt évtizedekben Kisfalv a kassai polgárok kedvelt búcsújáró és kiránduló helye lett.¹¹ A pócsi Mária tiszteletét, s az imameghallgatásokat a kassai dómban hálatáblák sokasága jelzi.

A pócsi Mária tiszteletének terjesztésében legnagyobb szerepet a jezsuita atyák játszották. Templomaikban sok helyen – Bálint Sándor adatgyűjtése szerint pl. Rozsnyón, Kassán, Nagyváradon, Budán, Egerben, Esztergomban és másutt is – kifüggesztették a könnyező pócsi Mária-kép másolatát.¹² Tudomásunk szerint a rozsnyói kép került el a közeli **Barka** falv (v. Gömör megye, ma Bôrka, Szlovákia) plébánia-templomának mellékoltárára, ahol a helyi búcsús ünnepen, Kármelhegyi Boldogasszony napján e képet teszik a templomkertben felállított tábori oltárra. A barkai kép valószínűleg egy 18. századi metszet után készült. A kegyképet a pócsi kegytemplom és bazilita kolostor fölött lebegve ábrázolja, búcsúsok csoportjával együtt.¹³

A pócsi kegyképnek különösen az egri és az erdélyi egyházmegyében található sok másolata. 1749-ben egy szentgotthárdi ciszterci atya a Bécsbe vitt kép másolatát a Vas megyei **Badafalv** (v. Vas megye, ma Weichselbaum, Burgenland, Ausztria) határában egy fára szögezte. Előbb egy fakápolna, majd 1793-ban pedig

9 RINSCHÉDE 1990., ZIMMER 2005.

10 BALOGH 1872. 534-537.; SZAVICKÓ 1987.; MAGYAR 1996.; BELME 1997.

11 JORDÁNSZKY 1836.; BALOGH 1872. 539-540.

12 BÁLINT é.n.

13 BARNA 1986.

a máig álló templom épült e helyen. A falu osztrákok, szlovének és magyarok közös búcsújáró helye lett.¹⁴

A protestáns és ortodox többségű Erdélyből 1699-ben tudósítanak a források egy Mária-ikon könnyezéséről. A Szolnok-Doboka megyei **Füzesmíkola** román ortodox templomának Mária-képe könnyezett. Az esetet az ott téli szálláson tartózkodó Hohenzollern herceg vasas ezredének katonái vették észre. A könnyezés február 15-től március 12-ig tartott. Hírére a környékbeli nép Mikolára sereglett.¹⁵ A falu földesura, a katolikus Kornis Zsigmond a képet szentbenedeki kastélyába vitette. Az egyházi vizsgálat azonban a kép visszaadására kényszerítette a földesurat. A kép nyilvános tiszteletét Kollonich Lipót érsek megengedte, s a jezsuiták gondozására bízta. Az ikont Mikoláról előbb Kolozsmonostorra, majd később **Kolozsvár**ra vitték. 1724-ben az elkészült új jezsuita templom, a társaság feloszlátása után piarista, vagy más néven egyetemi templom főoltárára került: ettől az időtől kezdve nevezik Kolozsvári Könnyező Szűznek.¹⁶ Mikolára egy másolata került vissza. Mindkét helyen búcsús tisztelet alakult ki, amely nemcsak a katolikus egyház ügyét, hanem az egyházi unió ügyét is előmozdította.

Másolatai különböző műfajban oltárookra, templomokra kerültek, kőfaragású változatai házakra, kastélyok oromzatára, a róla készült metszeteket pedig búcsúsok hordták szét távoli tájakra.¹⁷ A kolozsvári jezsuita atyák egészen a társaság 1773-as feloszlatásáig gondosan vezették a kegykép előtt történt és megvalótlott imameghallgatásokat, feljegyezték a fogadalmi ajándékokat. Feljegyzéseikből kiolvashatjuk, hogy a 18. században egész Erdély területéről folyamodtak a kegyhelyre.¹⁸ A jezsuiták távozása után a piaristák igyekeztek a kultuszt ápolni. A nagyvárosi környezetben azonban a búcsújárás fokozatosan elenyészett.

Máig élnek viszont rurális környezetben a **füzesmikolai** búcsúk. A nagyboldogasszonyi főbúcsúra napjainkban is sokezres hívőseleg gyülekezik: románok és magyarok. Elzarándokolnak ide a közeli Szamosújvár örmény katolikusai, valamint a református Szék lakói is. Kolostora, kegyképe és népes búcsúi révén Míkola az egyik legjelentősebb erdélyi üvegképfestő műhellyé és központtá vált. A búcsúfiaként vásárolt színes üvegképeket máig készítik a (jelenleg még) ortodox kézen lévő kolostorban.¹⁹

A Borsod megyei **Sajópálfalán** a görög katolikus templom nagyméretű Mária-képe 1717 január-februárban láthatóan izzadt, verejtékezett és véres könnyeket hullatott. A vizsgálatok idejére a képet elszállították Egerbe, ami ott is maradt. A képet 1946-ban a Baranya megyei Magyarürög templomának adományozták, s csak Figeczky Balázs parókus fáradozásának köszönhetően került vissza 1973-ban Sajópálfalára. A mai búcsús templomot 1758-ban építették. A sajópálfalai búcsúk fénykora a 18. század második fele volt. Búcsús ünnepe Pünkösdkor van.²⁰

14 FISCHER – STOLL 1982.

15 JORDÁNSZKY 1836.

16 BALOGH 1872. 540-543.

17 B. NAGY 1977.

18 GRUEBER 1737.

19 NANU 1985.

20 BALOGH 1872. 551.; BARNA 1990. 133-135.

A **laborcrévi** (Krásznibrod) kegyhely kialakulása mögött az emberi önkényeskedés és az Istenanya közbeavatkozásának története húzódik meg. 1603-ban Pünkösd napján a református hitre tért Drugeth Bálint a kolostor mellett kocsikázott. A búcsús sokaságtól a lovak megvadultak és felborították a kocsit. Drugethnek eltört a keze. Mérgében felgyújtatta a kolostort. A tűzvészből csak a Szűzanya képe menekült meg csodálatos módon. A törött kéz azonban sokáig nem gyógyult meg, ezért fogadalmat tett, hogy egy új kolostort építtet. Mikor meggyógyult, áttért a katolikus hitre.²¹ Az első világháborúban az orosz és a monarchiabeli katonák lerombolták a kolostort. A baziliták új kolostort építettek, amit 2002-ben szenteltek fel. Búcsúját Pünkösdkor tartják.

Rafajovce, vagy **Máriakút** kegyhelyének gyökerei is a 17. századra nyúlnak vissza. A hagyomány itt is tűzből megmenekült képről szól. A máriakútiaknak nem volt saját templomuk, ezért elhatározták, hogy a kegyképet a szomszéd községbe viszik. Meg is tették. Hazatértük után azonban nagy meglepetésre azt tapasztalták, hogy a csodálatos Mária-kép a bíró házában függött. A falubeliek ezt jelnek vették és 1750-ben templomot építettek. Ennek hírére sok zarándok érkezett a környező községekből. Az építésben részt vettek a környékbeli falvak. Szentháromság ünnepén és Mária születésnapján tartják a búcsút.²²

Rafajovce búcsús kultusza már átvezet a 18. századba. Ekkor keletkezett a görög katolikus hívek egyik legkedveltebb, és leglátogatottabb kegyhelye a mai Szlovákiában: **Bukóc**. A legenda szerint egy vak öregember, aki rendszeresen járt Halicsból a sztropkói vásárra, itt csodálatosan meggyógyult. Ő és barátai a bukóci hívekkel közösen egy kis kápolnát építettek. A kápolnát később egy remete gondozta. Ennek halála után a halicsi építették meg a templomot és kolostort, amit 1796-ban szenteltek fel. Megalakulása óta a kolostor állandóan lakott volt, de volt, amikor a szerzeteseknek bizonyos okok miatt menniük kellett. A 2. világháború után már csak a Szentkereszt felmagasztalása templom és az Urunk Színeváltozása kápolna maradt meg. Bukóc jelenleg fontos központja a helyi hitéletnek. Évente Pünkösdkor, Urunk színeváltozása és Szentkereszt felmagasztalása ünnepén van hagyományos búcsújárás.²³

Ugyancsak 18. századi eredetű **Husztbaranya** kegyhelye és búcsús kultusza. A környéken már a 18. század elején éltek bazilita szerzetesek, akik akkor még barlangokban laktak. Vízért a közeli erdőben lévő kúthoz jártak. A kútnál az egyik szerzetesnek látomása volt: megjelent az Istenanya a kis Jézussal a karján. Ettől kezdve egyre többen jártak a kúthoz, melynek vize sokaknak hozott gyógyulást. A látomást ábrázoló ikont egy bazilita szerzetes 1785-ben megfestette. A hely Csernek-hegyi monostor birtoka lett. A huszti görög katolikus parókia filiájaként a szerzetes atyák gondozták. Az ikonhoz egyre több imameghallgatás kapcsolódott, melynek következtében XIII. Leó pápa 1893. március 28-i dekrétumával évente három búcsú megtartását engedélyezte a husztbaranyai Örömhírvétel-templomnak. A monostort a szovjet megszállás után, 1948-ban bezárták, a

21 BALOGH 1872. 504-505.

22 SZÉKELY – MESÁROŠ 1997.

23 SZÉKELY – MESÁROŠ 1997.

templomot részben lerombolták. Helyreállítása a közelmúltban történt. A kegyképet 1991. április 8-án ünnepélyesen helyezték vissza a templomba.²⁴

A hagyomány szerint ugyancsak 18. századi gyökere van **Sasó** sok csodával ékes Istenanyja-kegyképeének. A Bártfához közeli falu eredeti fatemploma a falutól messze épült fel. Itt helyezték el a sok zarándokot vonzó Mária-ikont. A templom VI. Pius pápától 1779-ben teljes búcsút nyert. Az 1834-es kánoni látogatás úgy említi a képet mint „miraculosa” - csodatevő. 1842-ben, mivel a fatemplom nagyon messze volt a falutól, egy másik templomot építettek, és odakerült az Istenanyja-kegykép is. Sok csodás imameghallgatás és gyógyulás történt. A templom közelében gyógyforrás található, amely elsősorban a szembetegségeket gyógyítja. Mellette 1888-ban kápolnát építettek. Fő búcsúja 1845 óta Nagyboldogasszony ünnepe.

Csak másfél évszázados az Eperjeshez közeli **Litinye** búcsús kultusza. 1851-ben, az Úr Színeváltozása ünnepén a helybeli Fekete Zsuzsannának megjelent Szent Miklós. A többszöri jelenés után előbb keresztet emeltek a litinyei dombon. A jelenések bizonyítására Szent Miklós Mária-ikont adományozott Fekete Zsuzsannának. Az ikont a később felépített templomba helyezték el. Az eperjesi görög katolikus püspöki hivatal és az orvosi kamara kivizsgálta a történeteket, és arra a megállapodásra jutott, hogy a jelenés nem ellenkezik sem az egyházi, sem az erkölcsi törvényekkel. IX. Pius pápa 1855-ben adományozott búcsús kiváltságot a helynek. A Mária mennybemenete templomot 1988-ban II. János Pál pápa Basilica Minor címmel ruházta fel.

Csércs búcsújáró helyének története az Ólublói járásban, hasonlít Mátraverebély egyik legendájához. 1898-ban két csércsi kislánynak, akik teheneket legeltettek, megjelent egy öregember, aki a kislányoktól megkérdezte: akarjátok-e, hogy ide sok ember zarándokoljon? A kislányok igent mondtak. Erre az öregember botjával a földbe szúrt és azon a helyen forrás fakadt. A forrás vizétől sok zarándok meggyógyult. Fő búcsúját augusztus utolsó, vagy szeptember első vasárnapján tartják. Az öregembert kérte, hogy a forrás mellett építsenek kápolnát.

Már napjainkban vagyunk, amikor 1990 és 1995 között a Szűzanya két kislánynak jelent meg **Litmanovában**. A Szűzanya összesen 83 alkalommal jelent meg a kislányoknak. A Szűzanya a jelenés helyén megáldott egy forrást (ezzel együtt a hegyen lévő összes mellékforrást is) és ajánlotta, hogy igyák ezt a vizet. A forrás vizétől számos csodálatos gyógyulás történt, többen még rákból és agytumorból is meggyógyultak a jelenlévők közül. A jelenési helyen azonban elsősorban lelki gyógyulások, belső megtérések történtek, ami megmutatkozik a szentgyónások nagy számában.

Nyizsnyeje Bolotnoje ukrán falu Kárpátalja Irsavai (Ilosvai) járásában. A Szűzanya 2002. augusztus 27-től kezdődően a községben egy erdei forrásnál két elemi iskolás kislánynak rendszeresen megjelent és üzeneteket hagyott. A kialakulóban lévő kegyhelyen szervezik meg minden évben az Ukrainai Ifjúsági Katolikus Találkozót. Az üzenetek fő célja a keresztények egységének megteremtése.

24 SZÉKELY – MESÁROŠ 1997.

Összegzés

A bemutatott kegyhelyeken a könnyező Mária-képek 17-18. századból, a forrásfakasztások a 19. században, majd a 20-21. századi Mária-jelenések és üzenetek formálták és formálják a búcsús tiszteletet. A búcsús kultusz helyenként megszűnt (pl. Kolozsvár, Királyfalva) vagy épp napjainkban van fellendülőben (pl. Sajópálfala, Litmanova, Nyizsnyje Bolotnoje).

Az egyes búcsújáró helyek keletkezését, a vallásgyakorlásban elfoglalt helyét és szerepét, vagy akár megszűnését sem tekinthetjük függetlenül az adott kor társadalomtörténetétől. A hívó emberek számára a csodás jelenések az Istenanya közvetlen beavatkozásának jelei a társadalom életébe az elmúlt századokban és napjainkban is. A beavatkozás magán viseli a kor jegyeit és értelmezését, korszpecifikus tehát. Az első jelenéseknél (pl. Máriapócs) még jelen van a török fenyegetés, átvitt értelemben a kereszténység és az iszlám küzdelme, ami Mária közvetítésével a kereszténység győzelmét hozza, hozta. De jelen van a kereszténység megosztottsága fölött érzett istenanyai fájdalommal is: ezért könnyezik (pl. Máriapócs, Füzesmikola, Sajópálfala).²⁵ Különösen fájdalmas megérni azt a helyzetet, amikor a keresztény megosztottság, a katolikusok és a protestánsok között nyílt gyűlöletbe csap, amikor a protestánsok a (görög) katolikus által tisztelt kegytárgyak elpusztítására törekednek (pl. Klátóc). A 18-19. század kegyhelyei pedig a békés egyházépítés jelei, alternatív életformát is bemutatva (remeték – Bukóc), s több helyen ott találjuk a keleti rítusú szerzetesi közösségeket, a bazilitákat. A szentkutak megjelenése a képtisztelet mellett talán a 19. század nagyhatású katolikus kultuszát, Lourdes-t idézi. A források, kutak melletti számos csodás gyógyulás által is. De metaforikusan utal a kegyhelyen nyert bűnbocsánat lehetőségére, a testi-lelki megtisztulásra is. A 20. század és napjaink Mária-jelenései során pedig az imádság érdemszerző szerepének, a megtérés szükségességének hangsúlyozását láthatjuk. Egyben pedig Mária közvetítő szerepét szemlélhetjük. S ezek az üzenetek mindegy összegezik a korábbi évszázadok spirituális tartalmait is: a keresztények segítségét, Mária közvetítő szerepét, s az Istenhez fordulás szükségességét.

Figyelemre méltó a mindenkori hatalom, a felsőbbség viselkedése a búcsújáró helyeken történt csodás jelenések kapcsán. A múltban, talán még a középkori ereklyetisztelet maradványaként is, a hatalom az isteni, a transzcendens beavatkozás jeleiként értékelt tárgyak (képek) megszerzésére, birtoklására törekedett. Ezért a kormányzói hatalommal élve a császári udvar Bécsbe viteti a pócsi és a klátóci könnyező képet, az egyházi főhatóság Egerbe a sajópálfalait, Kolozsvárra a füzesmikolait. Ez utóbbit a világi földesúr is igyekszik megszerezni a maga, házi kápolnája számára. Vagy viszi magával száműzetésébe is, mint a klátócit. Azaz a jelenések hatására csodatévő hírbe került képeknek, mint ereklyéknek birtoklása ugyanúgy fontos, mint ahogy a középkor századaiban volt. Révükön vélhettek mennyei segítséget, támogatást szerezni és elnyerni maguknak. De fontos a csodás képek birtoklása a helyi közösségnek is: ezért folyamodnak kitartóan visszaadásukért a pócsiak, a

25 SZILÁRDFY 1994. a megfelelő kegyképeknél.

klátóciák, a sajópálfalaiak. Úgy vélik, hogy a jelenés révén megmutatkozó isteni erő és hatalom nem elsősorban a tárgynak, hanem a helynek és a helyi közösségnek szólt. Ezt a pócsiak a visszaküldött kegyképmásolat második és harmadik csodás könnyezése kapcsán egyértelműen igazoltnak vélik. A kegyképek és a hozzájuk kötődő búcsújárás tehát közösségképző, közösséget erősítő jelenség is.

A 20. század hatalmai pedig nem birtokolni, hanem egyház- és vallásellenes ideológiájuk miatt, megsemmisíteni törekedtek és törekednek a kegytárgyakat. Ezért bezárták a templomokat, lerombolták a kolostorokat, elvették a kegytárgyakat. A történelem azonban megmutatta, hogy a szelídség és a hit, az imádság erősebb minden világi hatalomnál. Az egyház- és vallásellenes hatalmak eltűntek, a kegyhelyek pedig újra éledtek, keresik helyüket és szerepüket napjaink világában.

Ezen a ponton fel kell tenni azt a kérdést is, hogy e képek és helyek kultusza mit jelent a ma zárandóknak? Hasonlóképpen értelmezik-e a csodás jelenéseket, mint évszázadokkal korábban élt társaik?

Egy 2000-ben lefolytatott vizsgálatunk során nyert interjúadatok szerint²⁶ a különböző Mária-jelenések és a jelenések során megfogalmazott üzenetek a ma emberét is figyelmeztetik: a 17-18. századdal szemben nem elsősorban konkrét történelmi események következtében előálló nehézségekre és veszélyekre, hanem általában a bűn, a gonoszság elterjedésére a világban, a háborúkra és azok következményeire, amit a megkérdezett emberek többsége az Istentől való elfordulásként értelmezett. A Mária-jelenések üzenetei pedig szerintük a megtérésre figyelmeztetnek. Papi működésével, engedelmes szolgálatával, szerénységével Nice atya ezt tette egész életében. Ez azonban már egy másik tanulmány tárgya lehet.

Irodalom

BÁLINT Sándor

é. n. Kultusznyomok Rozsnyó vidékén. In: *Sacra Hungaria*. Kassa, 87-95, 205-206.

BÁLINT Sándor – BARNÁ GÁBOR

1994 *Búcsújáró magyarok*. Budapest.

BALOGH Augustinus Florianus

1872 *Beatissima Virgo Mater Dei qua Regina et Patrona Hungariorum ... Agriae*.

BARNÁ GÁBOR

1986 Kultuszhelyek Gömörben. *Borsodi Művelődés IX. 1. szám* 43-46.

1990 *Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon*. Budapest, Panoráma Kiadó.

BELME László

1997 *Az Istenszülő pócsi kegyképeinek csodatevő könnyezése*. 1696. november 4. - december 8. Budapest.

ERNST, Robert

1984 *Lexikon der Marienerscheinungen*. Walhorn.

26 Ezt a szegedi Tudományegyetem néprajz szakos hallgatóival közösen végeztem.

ESTERHÁZY Pál

1696 *Mennyei Korona az az Az egész Világon lévő Csudálatos Boldogságos Sűz Kepeinek rövideden föl tett Eredeti ...* h. n.

FISCHER, R. – STOLL, A.

1982 *Kleines Handbuch österreichischer Marien-Wallfahrtskirchen I.* Wien.

Grueber, Antonius

1737 *Historia thaumaturgae Virginis Claudiopolitanae ...* Claudiopolii.

JORDÁNSZKY Elek

1836 *Magyar Országon ... levő Boldogs. Sűz Mária kegyelemépeinek rövid elírása.* Pesten.

KONDRATOVIČ, Irinej

1927 *Pamiatka z klokočovskoho otpusta ...* Užhorod.

KRETZENBACHER, Leopold

1977 *Das verletzte Kulturbild. Voraussetzungen, Zeitschichten und Aussagewandel eines abendländischen Legendentypus.* Augsburg.

MAGYAR András

1996 Az eredeti könnyező máriapócsi ikon története. In: *Máriapócs 1696 - Nyíregyháza 1996. Történelmi konferencia a máriapócs Istenszülő-ikon első könnyezésének 300. évfordulójára 1996. november 4-6.* Nyíregyháza, 85-96.

MAJSZAI Móra

é. n. Sűz Mária tisztelete Magyarországon. In: *Boldogasszony Anyánk.* Budapest, 7-200.

B. NAGY Margit

1977 Adalékok a mikolai Mária-ikon történetéhez. In: *Stílusok, művek, mesterek.* Bukarest, 24-31.

NANU, Cleopa

1985 *Mănăstirea Nicula.* Cluj.

PAULOVITS Sándor

1930 *Magyarország kegyhelyei és azok csodái.* Budapest.

RINSCHDE, Gisbert

1990 Catholic Pilgrimage Places in the United States. In: G. Rinschede and S. M. Bhardwaj (eds.) *Pilgrimage in the United States.* Geographia Religionum. Interdisziplinäre Schriftenreihe zur Religionsgeographie, Band 5. Dietrich Reimer Verlag, Berlin, 63-135.

SZAVICSKÓ János

1987 Az „Ékes Virágszál” kegyhelye: Máriapócs. In: *A Hajdúdorogi Bizánci Katolikus Egyházmegye Jubileumi Évkönyve 1912-1987.* szerk. Timkó Imre. Nyíregyháza, 92-102.

SZÉKELY, Gabriel – Mesároš, Anton

1997 *Gréckokatolíci na Slovensku.* Vydalo Slovo a.s. Košice.

SZILÁRDFY Zoltán

1994 Magyarországi kegyképek és -szobrok tipológiája és jelentése. Budapest.

ZIMMER, David

2005 Máriapócs in Ostungarn, Maria-Pötsch in Siebeneich in der Schweiz. „Original” und „Kopie” einer Wallfahrt. *Acta Ethnographica Hungarica* 50. 1-3. 107-117.

1. kép: Klátóc, Klokocsó

2. kép: Klátóc, Klokocsó

3. kép: Máriapócs

4. kép: Kisfalu, Mála Vieska

5. kép: Barka, Bórka

6. kép: Badafalva, Maria Bild am Weichselbaum

7. kép: Kolozsvár, Füzesmikola

8. kép: Kolozsvár, Füzesmikola

9. kép: Sajópálfala

10. kép: Laborcrév. Krásznibrod

11. kép: Bukóc, Buková hórka

12. kép: Máriakút, Rafajovce

13. kép: Husztbaranya

13. kép: Sasó, Šašová

14. kép: Litínye, Lutina

15. kép: Cséracs, Čirč

16. kép: Hársád, Litmanova

17. kép: Nyizsnyije Bolotnoje

18. kép: Nyizsnyije Bolotnoje